

MEGJÖTTEK A LEGÉNYEK

Németh Vince százados libatollal kezdi ingerelni a fürdőkádban megkötözve fekvő mezőladányi tanácselnököt. Kiss Józsefnek az a bűne, hogy a szegényebb egyéni parasztoknak elengedte a malomvámot. Amivel persze veszélybe sodorta a városi munkások kenyérellátását. A tolltól prüszköl Kiss, ami élvezettel jár általában, ám neki csak fájdalommal, mivel egész teste sajog az órák óta a homlokára csöpögő víz miatt. A tanácselnök hörög, szájaszéle bugyborékol. Németh kifeszíti egy kalapácsnyéllel a száját, de nem tud benyúlni a torkába a tollal. Gombostűt próbál szűrni Kiss karjába, de síkos a test, megcsúszik rajta a tű. A Bálint-féle veréstechnikai útmutató szerint a talpkorbácsolás is bármikor bevethető, de Kiss süllyesztett helyzetben van, a százados nemcsak a delikvens testét, hanem a kád peremét is megütlegelné.

– Gyere, Sanyi, tépd le a körmeit! – dönt végül Németh, mert a töprengés elvette a kedvét az egészszól. Rágyújt. Griván Sándor hadnagy pedig kiveszi a szerszámos ládából a csípőfogót. Próbálná elkapni a tanácselnök tenyerét, de, bár karja testhez van szorítva, az csapkod.

– Várjál, segítek – mondja a százados, és cigarettáját a szája szélében hagyva, megragadja a vallatott jobb tenyerét, majd szinte törésig kihajtja a mutatóujját. Griván közelít a fogóval.

– Csinálgad már, az isten áldjon meg! – morogja Németh a késlekedő beosztottjának. Akinek kezéből kiesik az eszköz. Németh hatalmasat üt a tanácselnök állára, mielőtt az felismerhetné, mi történt. A beosztottját pedig kirángatja magával az irodába.

– Mi a fene van veled, cimbora?

– Hirtelen el... elgyengültem.

– Láttam.

Griván szemében megjelenik egy könnycsepp.

– Te siratsz egy hazaárulót?

– Ennek Kiss Józsefhez nincs köze.

– Hát akkor kihez van?

- Veronhoz. Már megint elköltözött.
- Mondtam, hogy az a nő kikészít téged. Mondtam!

Griván Sanyi a városmajori pártiskolában találkozott Siska Veronnal.

Teát és szalámis szendvicset kapnak ebédre. Mindkettő szenzáció. Mert a tea korábban csak leforrázott hársfalevél volt, szalámit pedig legfeljebb a belvárosi Ungár delikátesz kirakatában láttak. Legalábbis a szeminárium munkás- és parasztszármazású résztvevői. Az előadó, Veron, aki négy évet illegalitásban Pesten töltött, nyilván kóstolta is. És most egy fogpiszkálóval mégis leszedi zsemléjéről a Pick csemegét. Többen is nyúlnak érte. A fiatal nő elhúzza a száját ezen a mohóságon. Sanyi a többiek helyett pirul. Ami tetszik Veronnak. Mint ahogy a széles vállú, barna, de nem cserzett arcú Sanyi is:

– Hogy tetszett az előadásom, Griván elvtárs? Tudtad követni?

– Igen. Mindent érthetően magyarázott... tál. És nem adtál körmöst a kérdezőnek.

– Így ment nálatok?

– Így. Az elemiben. Aki nem kérdez: körmös, mert alszik. Aki kérdez: körmös, mert ostoba.

– Hol volt ez a nagyszerű iskola?

– Kozárszkibokorban. Négy évfolyam egy teremben. Hatvan kölyök.

– Én a Széchenyi utcára jártam. Az volt az egyetlen állami iskola Nyárligeten a múlt rendszerben. Nem panaszkodhatok a tanárookra. Persze nem forradalmárokodtak.

– Miért szeded le a szalámit a zsemléről? Utálod?

– Nem. De hát az embernek szilárd ideológiai alapra kell helyeznie az életét.

– És neked mi ez az ideológiai alap?

– Mi más lenne, mint amit nektek is oktatok: a marxizmus.

– A marxisták nem esznek szalámit?

A marxizmus célja a termelőerők társadalmi tulajdonba vételével az egész dolgozó társadalom felszabadítása. De ez csak egy külső felszabadítás. Ez még kevés. Az individuumnak is fel kell szabadulni.

– Indi... Indiának?

– *Individuumnak.* Az egyes embernek. Lelkileg. Erkölcsileg. De tényleg köze van Indiához, mert a táplálkozási alapelveket onnan vettük át. Nézd, ahogy egy tőkésnek bűn a proletárok gyötrelme árán jól éreznie magát, úgy egy munkásembernek bűn az állatok halála és szenvedése árán elérni a jól-

lakottságot. Ezért mi, a nyárliget-érkerti ahamsza-marxisták nem eszünk húst. És hisszük, hogy ez a jövő útja. Bár manapság még sokaknak elképzelhetetlen.

– Na, nekem nem, mert a bokortanyai szegények eddig sem ettek húst. Csak puliszkát, lapcsánkát, sztrapacskit, krumplilángost meg szalonnát. Én még most is ezeket szeretem a legjobban.

– Örömmel hallom! – és a nő elégedetten, reménységgel néz a férfira.
– Bár a szalonna is hús.

– És akkor mit használtok zsírozónak?

– Napraforgóolajat.

– Az is nagyon jó. Főleg a frissen préselt. Egy kis só meg paprika bele, és lehet mártogatni a kenyér farával. Elélnék azon életem végéig. Csak legyen mindig! Meg egy kis hagyma hozzá.

– A hagyma a legegészségesebb táplálék. Meg a káposzta és a cékla. Az orosz parasztok ezekből készítették a csót. És minden éhínséget átvészelték, amit a cárok meg a pópák hoztak rájuk. Sanyi, maradj itt a szeminárium után! Szívesen beszélgetnék még veled a... a... sok mindenről.

Sanyi és Veron késő délutánig beszélgetnek. A lány elmondja magáról: apja postatiszt volt a régi rendszerben, most pedig ő a körzeti postavezető. Anyja mindig csak a háztartást felügyelte. Régebben cselédet tartottak. Most már bejárónőt. Veron öccse, Vince egyetemista.

– Nem volt könnyű benyomni az orvosira, hisz nem vagyunk munkásszármazásúak. Az én háború alatti ténykedésem mentette meg a család re-
noméját.

– Hogyan lettél polgárcsemeteként kommunista?

– Éppen azért. Világforradalmat tervezgetni izgalmas. Lehet vele boszszantani az elkényelmesedett szülőket. A nyárligeti prolik nem lázadtak Horthy alatt. Rögtön az utcán találták volna magukat. És ez még a jobbik eset! És ahogy a pesti szocdemek behódoltak Bethlennek, a helyi szocdemek behódoltak Bencsi Jónásnak, a mi színésznői skalpokat és kisvasútrészvényeket gyűjtögető polgármesterünknek. Az viszont a szocdemek javára írható, hogy remek könyvtárat gyűjtöttek össze. Gimnazistaként elolvastam a Csehov-összest. Üvöltöttem a megaláztatástól! Pedig nem is engem aláztak meg, hanem az elbeszélések parasztjait, munkásait. Aztán elkezdtem Marxot olvasni, és már tudtam, mit kell tenni. És egyre jobban tudom, pedig még nem értem a végére.

– Amit te ma Marxról mondtál, az világos volt, de ha tőle olvasok valamit... az nekem kínai.

– Marxot sokan nem értik. Még többen félreértik. És így zsákutcába jutnak. Mint a reformisták, a revizionisták meg az opportunisták. Lasalle, Bernstein és a brit szakszervezetisek: fujj! Mi, nyárligeti kontemplatív marxisták tudjuk, minőségi tea és füstölő nélkül nem lehet Marxhoz közeledni – és a nő irodája egyik rejtett zugából egy fémdobozkát vesz elő. Tartalmát megszagoltatja a férfival. Az ebédszünetben feltálat tea ehhez képest rántott leves volt. Veron teát főz. És meggyújt egy füstölőt, ami valójában egy méhviasz szertartási gyertya. Simogatóan fűszeres ennek is az illata.

– Nyisd ki ezt a könyvet taláalomra! – utasítja a nő, és a *Gazdasági-filozófiai kéziratokat* adja Griván Sándor kezébe. – Úgy. És most olvasd fel az első mondatot, ami a szemedbe ötlük.

– Hát... aszongya... „A munkás beleteszi az értékét a tárgyba; de az immár nem az övé, hanem a tárgyé.” Hm. A tárgy lenne a kapitalista?

– Túl gyorsan akartad megfejteni. Kortyolgasd szépen a teádat, és közben gondold azt, hogy egy munkás vagy, és mondjuk... ládákat készítesz.

– Készítettem én, de mennyit! Szegeztem hajnaltól napestig.

– Képzeld el, hogy készítesz naponta... ezer ládát. Akkordban.

– Nálunk úgy mondták: „átajjában”.

– Képzeld el! Nézd magad, ahogy dolgozol!

Sanyi elképzeli. És még élvezi is kellemes környezetben, kívülről látni önmagát. És élvezi, hogy már nem ebből kell megélnie, hanem az ÁVH megbecsült tagjaként kapott fizetéséből. De mikor a képzelt önmaga a ládát szegelő ujjának körmére üt a kalapács fokával, valóságosan érzi a fájdalmat.

– Mi az, ami álló nap fogva tart? – kérdi hirtelen Veron.

– A sok láda.

– A láda. Az a tárgy! Marad a láda mellett erőd és időd feleséget szerezni?

– Dehogyan marad! És ki állna szóba egy ládagyárral?

– Mit látsz egész nap?

– Ládát.

– És ha befejezed a munkát?

– Még akkor is azt látom.

– Ki tudsz tanulni a ládagyártás mellett valami szép szakmát?

– Nem. Csak azt, hogyan lehet még több ládát csinálni.

– Úgy bizony! Még többet! Mert a láda is élőlény. És ahogy az ember meg az egér is szaporodni vágyik, a láda is azt akarja, hogy minél több le-

gyen belőle. És mivel örököd úgyszincs az életben, a szenvedésben keresed meg az örömet, vagyis annak örülsz, ha sok ládát készítesz, hisz ezért több pénz jár.

– És ha mégis maradt más örömöm is?

– Micsoda?

– A macskám. Ha este simogathatom.

– A macska lepaktált a tárggyal. A tárgy ellened fordította. Már nemcsak sok ládát akarsz csinálni, de a sokat minél hamarabb, hogy mehess haza a macskához.

– Ez a marxizmus? A macska?

– Az eltárgyiasult macska. Meg a láda. Mert a marxizmusban minden dialektikus.

– Ezt nem gondoltam volna. Tényleg hasznos ez a kondenzatív marxizmus.

– Kontemplatív.

A napot Veron albérletében fejezik be. A nő szobáját Benczúr Gyulának a Vajk megkereszteléséhez készített vázlatai díszítik. (Eredeti művek, amikor a Párt kisajátította a Grau doktor villáját, lefoglalták a szobák berendezését is.)

– Csodálkozol, hogy egy klerikális festő alkotásait függesztettem ki? – kérdi Veron a képeket álmélgodva bámuló Sanyit.

– Nem. Csak nagyon szépek ezek az alakok. Mintha élnének. Mintha Jézus tényleg feltámadt volna rajta.

– Az nem Jézus, hanem Vajk. Vagyis Szent István. Korának nagy forradalmára. Kun Béla és Szamuely méltó elődje. A pogánykodás és a kalandozás helyett bevezette a feudalizmust. Ami akkor épp soron volt.

– Téééényleg? – kérdi Sanyi csodálkozva, pedig az első király efféle besorolásáról hallott már szemináriumon. Meghökkenése annak szól, hogy Veron szép nyugodtan leveszi blúzát, melltartóját (ami újdonság a nyárligeti nők körében), szoknyáját, bugyiját és harisnyáját. Ínycsiklandozó illatot árasztva ledől egy sezlonyra, és széttárja a lábait.

– Veron, te így szoktál itthon lenni?

– Igen. Mi, nudista marxisták így szoktunk. És reméljük, a tőke igájának lerázása után az emberek felismerik: a ruhák börtönéből is ki kell lépniük. Legalábbis az otthonukban.

– Én még erről a nudista marxizmusról sem hallottam.

– Ne félj, természetesen nem a tolsztojiánus anarcho-pacifizmusból ki-
növő idealista anarcho-naturizmusra gondolok. A mi meztelenség-felfogá-
sunk szilárd eszmei alapon álló anyag- és testelvűség.

– Aha. És lehet nekem hozzád... *úgy* közeledni.

– Lehet-e? Ha édesanyád a krumplis tésztát eléd teszi az asztalra, meg-
kérdesz tőle, hogy ehetsz-e belőle?

– Nem. Hiszen... kitétte... fel van tálalva az étel.

– Én is feltálaltam magam. Neked.

Az életet akkor lehet élvezni, ha van egy kapaszkodó. Az uradalmi cse-
lédekben a decemberi disznóvágás tartotta a lelket. Hogy majd az illetmé-
nyes földcskén felhizlalt jószágocskából dugig befalnak. Az iparoslegé-
nyekben a vasárnapi mise utáni kupleráj-látogatás. A tanárokbán a nyári
szünet. A katonákban a frontszabadság. Griván Sanyiban Siska Veron. Ha
már nem bírta nézni a kifosztott (így már nem is valódi) kulákok jajgatását,
öngyilkossággal fenyegetődését a bokortanyákon, a reakciónak minősített
(valójában csak meggondolatlanul pofázó) hivatalnokok és pedagógusok
imádkozását és bevizelését a fogdában, a házkutatást elszenvedő munkás-
emberek olajban pirított kenyér vacsoráját, csak Veronra gondolt, és rö-
gön megnyugodott. És új erővel látott hozzá építeni a népi demokráciát.

Veron hihetetlen szerencse volt Sanyi számára. Az pedig, hogy meg-
kéri a kezét, s az igent mond, még hihetlenebb. Látta ezt Veron, ezért ő
kérte meg Sanyi kezét.

Csak polgári esküvőt tartottak. A lagzit az ÁVH kálmánházi laktanyá-
jának étkezőjében rendezték. Nászútra Ózdra mentek, megnézték a világ-
szenzáció vasművet meg a munkásbalettot és a munkásszínházat. Aztán fel-
vonatoztak a fővárosba, ahol Veron vállalta az idegenvezető szerepét.

Csakhogy minden frontszabadság, nyári szünet, kuplerájozás véget ért
egyszer. És a disznócska sódarja, kolbásza is rendre elfogyott áprilisra. (Pe-
dig a húsvétot főképp illene sonkával vagy legalább füstölt oldalassal kö-
szönteni.)

Sanyi boldogsága sem tartott örökké.

A hadnagy fél órával hamarabb jött haza az államvédelemtől.

Már az előszobában megérzi az idegenszagot. Ami kapadohányból ered.
A Munkás cigarettát hívja így a nyárligeti nép. Sanyi nem dohányzik, Veron
pedig csakis minőségi Tihanyt szív. (Ami a dolgozóknak megfizethetetlen:
6,40 forint.) A meztelen Veron a nagyszoba torontáli szőnyegén hasal. Egy

kopasz izomkolosszussal a hátán. A nő, ahogy meglátja férjét, dühösen int neki, hogy távozzon.

Sanyi egy óra múlva tér az otthonába.

– Tükörtojás jó lesz? Szereztem hozzá füstölt nyelvet – fogadja a konyhában Veron, amitől megszólalni sem bír a férj, pedig elhatározta, hogy vagy sírni és könnyörögni vagy ordibálni vagy ölni fog. Vagy mindet egyszerre.

Mivel választ nem kap a feleség, elkezd feltörni a tojásokat. A keverésben megáll.

– Jól van, elismerem, az én hibámból történt a mai...

– Hát nem is én léptem félre!

– Félrelépni? Micsoda ócska, megkövesedett felfogás! Azzal hibáztam, hogy nem magyaráztam el neked idejében: a marxizmus pozitív életszemlélete, hedonizmusa, a testi örömszerzés és örömadás szabadsága természetesen jelenti a házassági monogámia elvetését, a komplex párkapcsolatokat. Mi, nyárligeti Noyes-Oneida-Marxisták még nem léptünk színpadra, de eljön az idő, amikor a népi demokrácia tudatformáló hatása következtében fogékonyak lesznek már elveinkre a néptömegek. Mi addig is gyakoroljuk...

– Tehát a továbbiakban is szándékszol félrelépni?

– Párhuzamos kapcsolatot kezdeményezni, igen.

– Nem tűröm!

– Nem vagyok az uralmad alatt, ezért nem korlátozhatsz. Ha nem bírod ezt a szabad életet megérteni, elválhatunk. Mibe sem kerül! Nem Isten, hanem csak az anyakönyvvezető előtt keltünk egybe – jelenti ki Veron, de Sanyi szenvedő arcát látva megenyhül. – Na, nem kell ezt olyan tragikusan felfogni. Neked is lehetnek nőcskéid. Te is szabad vagy. Majd rájössz, milyen jó a változatosság.

– De nekem csak te kellesz!

– Akkor legyél hozzám hűséges. Nem tiltom meg. És ne félj, majdnem biztos, hogy nem foglak elhagyni. Havonta egyszer-kétszer meglátogatok egy férfiismerőst a lakásán, vagy itt fogadom őt, évente egy-két hétre elköltözöm valakihez, vagy elmegyek valakivel nyaralni: ennyi az egész. A múlt rendszerben is csináltak ilyet az emberek, csak titkolták. Ez volt az a kettős morál. Én nem vagyok hajlandó hazugságban élni.

– Jobban vagy már? – kérdi Németh Vince Griván Sanyitól az ÁVH megyei központjával szemben lévő Barátság söröző asztalánál. Griván a negyedik sörnél tart. Ez még kevés. Vagy már nagyon is sok.

– Nem tudom, hogy vagyok. Egyszer sírni szeretnék, egyszer meg nevetni magamon. Hogy hihettem egy ilyen ribancnak!. A házasságomnak vége. Ez biztos.

– Az is valami. Ha ezt már tudod. Elkezdhetsz másik nőt keresni.

– Minden nőtől megundorodtam.

– Ne ess túlzásba!

– Elment a bátorságom.

– Majd összeszeded magad.

– És hol lakjak? A szüleimhez nem mehetek vissza szégyenszemre.

– Kiveszel egy albérleti szobát.

– De... egyedül felébredni... Már úgy megszoktam, hogy... Veron... hogy az a kurva... hogy mellettem van...

– Ide figyelj, cimbora! Nem vagy te egyedül. Az ÁVH is egy család. Mi szeretünk és becsülünk téged. Törődünk veled, vigyázunk rád.

– Család, család, de nem olyan, mint az igazi!

– Még olyanabb! Gondold csak el, mi mindenben mentünk mi már át együtt. Mennyit dolgozunk, még úgy is, hogy a nép nem értékeli kellően, amit a népi demokráciáért teszünk. Pedig nekünk köszönheti az ország, hogy a városiaknak van mit enni, hogy a nagy építkezéseken van elég munkaerő, hogy a határon éber örök állnak! Légy büszke magadra! És az egész szervezetre! A családotra! Az igazi családotra.

Griván Sanyi hallgat. Bólogat. Fejét csóválja. Megint bólogat. Két ruhot rendel. Koccintanak.

– Te Sanyi, megmondom én, mi a baj: túl jó dolguk van már a nőknek! Időnként el kéne őket verni, mint a kulákokat. Hozassam be Veront? Szűcs főtörzs jól ellátná a baját.

– Veron rájönne, hogy az én kezem van a dologban. Megutálna végleg.

– De legalább szenvedne ő is.

– Nem kell Szűcs főtörzs!

– Rendben. Én csak jót akartam.

– Tudom. És köszönöm. Na, jó, még meggondolom.

– Ez a beszéd! Te Sanyi, neked olyan jó hangod van, gyújts már rá egy nótára!

A hadnagy tiltakozik, aztán halkán mégis énekelni kezd:

„Kis angyalom, mér' nem szeretsz engemet?

Mér' nem írtál egy elváló levelet?

Dobtad volna udvarom közepére,

Tudtam volna, mi lakik a szívedbe'...”

A százados bekapcsolódik. És tényleg olyan hangsúllyal énekelnek, mint a búsuló juhászlegény a csárdában a Szent Mihály-napi behajtás után, ha a számadó már megint megrövidítette a pásztorbérrel. De hát hogyan énekelnének így, ha egy időben mindketten a Kállay-uradalom bojtárjai voltak. Még a régi rendszerben.

Ám az ember olyan, hogy búbanatból nem tud megélni. Kell vidámság is. Ezért Németh Vince rákezd a szervezet (nem hivatalos) indulójára:

„Ajtó, ablak nyitva-tárva,
Kislány a babáját várja.
Megjöttek, há', de megjöttek
Az ávéhás legények.”

A következő strófát Griván Sanyi énekli, már jobb kedvvel:

„Kálmánházi laktanyában
Óriási zengeráj van.
Rákezdtek, há' de rákezdtek
Az ávéhás legények.”

Megint Németh százados következik:

„Órnagy elvtárs csodacsatár
Mindig a hálóba talál.
Játszanak, há' de játszanak
Az ávéhás legények.”

Ezután az következne, hogy:

„Harmincholdas zsíros kulák
Nem rejtheti el a lovát.
Meglelik, há' de meglelik
Az ávéhás legények.”

De ez most ünneprontás lenne, ezért inkább újra azt fújják, most már ketten:

„Ajtó, ablak nyitva-tárva,
Kislány a babáját várja...”